Sped. in abb. post. II. gruppo

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 25.— VIDEM, 16. - 30. NOVEMBRA 1954. Leto V. — Štev. 99

UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm-Udine Naročnina: letna 500.— lir, 6 mesečna 300.— lir.

Ne mara srečni svet solzá,
trpinov ne umeje,
ko tožbe čuje - godrnjá,
in solzam se le - smeje!

Simon Gregorčič

Ali so ali niso Slovenci v videmski pokrajini?

Profesor Diego de Castro, ki je bil, kot znano, svetovalec in italijanski politični predstavnik pri Zavezniški vojaški upravi cone A STO in ki je poznavalec problemov tega področja, je napisal za »La Stampa« iz Turina dne 7. t. m. zanimiv članek. Ta članek je ponatisnil tudi »Il Gazzettino« od 8. t. m. V njem obravnava nekatere probleme, odnosno nekatere vidike problema avtonomije dežele Furlanija-Julijska Krajina.

Ne da bi se poglobili v bistvo argumentov tega članka, o katerih govorimo na drugem mestu našega časopisa, hočemo tu poudariti, da ni prvič ko naletimo na tako veliko dvoumnost glede obstoja ali neobstoja slovenske etnične skupine v Furlaniji. Ni namreč prvič, da slišimo in čitamo, da »Slovenci prav za prav ne obstajajo v videmski pokrajini; prebivalci Nadiške doline so prav tako Italijani po svojem prepričanju kot ravninski Furlani« (tako je rečeno v omenjenem članku de Castra).

Čudimo se, da človek de Castrovega kova, ki izhaja iz liberalne šole, zaide na področje, ki je tako drago nacionalistom, ki se takoj skrijejo, čim se omeni obstoj neke narodne manjšine in skušajo problem na vse načine minimizirati, ter ga pokopati pod debelo odejo govorniških fraz in puhlih rečenic.

Čas je spregovoriti jasno besedo in ugotoviti, da so zaključki, ki se jih ponavadi dela v tej stvari, pomotni in da ne vzdržijo objektivne kritike.

Ena stvar je priznati etnični značaj nekega prebivalstva, druga pa je oceniti njegovo zadržanje in njegovo privrženost določeni državi. To sta dve popolnoma različni stvari, kar lahko vsakdo vidi. Tako se lahko zgodi, da nek Italijan iz Rima želi postati državljan kakšne druge države, kakor se lahko zgodi, da nek Nemec iz Gornjega Poadižja ali iz Luzerna, odnosno kak Slovenec iz Sv. Petra Slovenov ali iz Trsta želi ohraniti italijansko državljanstvo.

Etnični značaj je neovrgljivo zgodovinsko dejstvo, čut zvestobe in lojalnosti napram državi pa je političen faktor, ki se lahko sklada z narodnim bistvom države ali pa tudi ne.

Kdor bi te stvari drugače postavljal, kot smo jih n. pr. prikazali zgoraj, bi to lahko napravil samo pod obliko nekake enačbe: etnična različnost je enaka separatistični tendenci; ali pa: etnična homogenost je enaka državni lojalnosti.

Vsem je znano, da je bilo XIX. stoletje, stoletje narodnosti, v katerem je država prevzela narodnostni značaj, kar pomeni, da je težila za tem, da bi vsaka država imela etnično enotno prebivalstvo. Če izvzamemo nekatere mnogonarodne države, kot so n. pr. Avstro-Ogrska, Belgija ali Švica, so druge države, zlasti one večje, postale pretežno nacionalne države. Znano je, da je Francija kot prva priznala »suverenost naroda« v svojih različnih ustavah, začenši v oni iz leta 1893; v ostali Evropi so bila gibanja za narodno združitev predpostavka za nastanek novih držav na podlagi etnične homogenosti. Tako je bilo tudi v Nemčiji in Italiji. Toda pojma narod in država sta kljub temu stala ločena. Prvi ima sociologičen značaj, drugi pa juridičnega. V prvem se je zakoreninila težnja, da bi vokvirili narod v državo, drugi pa je bil izraz zgodovinskega realizma, ki, čeprav teži k idealni obliki moderne države, se ni mogel nikoli z njo istovetiti.

Iz teh zgodovinskih predpostavk problema so nacionalisti izvajali svoje zaključke. To pa ne v cilju, da bi priznali njihove človeške in politične meje, ampak le za trditev o neki višji vrednosti močnejših narodov, ki so bolj kompaktni, bolj »kulturni« pred drugimi, ki so mani močni, manj kompaktni, ali katerih kultura je na nižji stopnji. Taka višja vrednost, čeprav bi lahko obstajala »dejansko«, ni imela razloga in upravičenosti, da bi obstajala tudi »pravno«. Vsem je znano, do kakšnih nesmiselnosti je privedla notranja logika tega sofizma: rasizem kot doktrina neke višje rase izbranega naroda, ki naj bi bil gospodar nad usodo drugih.

Lahko imamo razlike, tudi precej velike, med enim in drugim nacionalizmom. Eden je lahko tiranski in brutalen, drugi pa bolj »omikan«, bolj rafiniran. Toda dejanske osnove v posameznih državah nam razložijo razne razlike v razvoju.

Osnova je v zamisli oblasti, v nekakih megalomanskih sanjah, katere se potem po zaslugi zgodovine vedno skrčijo v navaden okvir človeškega sožitja. Tu niti ni potrebno, da bi se zaustavili na tragičnih pojavih tega procesa »redukcije«. Pa povrnimo se zopet nazaj k glavni točki našega argumenta. Na osnovi ugotovitev, ki smo jih navedli v začetku, bi bilo treba človeka, ki ni Italijan po jeziku, šegah in navadah, opredeliti kot separatista in bi torej bil, ter bi se čutil tujec napram državi, medtem ko bi tisti, ki je »italijansko čuteč« (kot se netočno pravi, namesto, da bi rekli: kdor je lojalen nasproti državi in narodu) prenehal biti zaradi tega tujerodec. Tako pridemo do paradoksnega zaključka: samo tisto prebivalstvo, ki je odločno nasprotno državi, naj bi imelo pravico do juridične zaščite kakršno imajo namen nuditi statuti za narodne manjšine. To pa zato, ker bi za one druge taka zaščita ne bila potrebna.

Se razume, da ne mislimo, da je prišel do takega zaključka tudi de Castro. Izvedli smo ga sami kot posledico logike, ki je bila zgrešena že v samem začetku, da bi pokazali do kakšne nesmiselnosti se lahko pride kadar se, pa če tudi le delno, pristane na nacionalistična izvajanja.

Na bolj objektivni in bolj resni podlagi lahko zaključimo takole: če v videmski pokrajini obstajajo Slovenci, je treba imeti toliko civilnega in demokratičnega poguma, da se to odkrito prizna in da se temu primerno tudi postopa. Nikakor pa ni na mestu, da se zanika nek etnični značaj na osnovi njihove lojalnosti — kar je zares čuden način, da se jim izkaže hvaležnost —; ali pa se morda bojijo, če jih ni, da bi jih ustvaril iz nič nek statut? Morda pa se v takem primeru bojijo, da bi se Furlani odločili in se naučili slovenščine, ter tako postali Slovenci?

Kako je z deželno avtonomijo?

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

V naši prejšnji številki smo omenili članke D'Aronca in Cantonia, ki so bili objavljeni na videmski strani »Il Gazzettino«. Obljubili smo, da bomo navedli tudi zakaj smo se čudili njihovi vsebini. Medtem se je pojavil še članek Diega de Castra v turinskem časopisu »La Nuova Stampa«, ki ga je ponatisnil v torek dne 9. novembra tudi »Il Gazzettino«. Zato bomo upoštevali pri nadaljnji obravnavi problema tudi prispevek, ki ga je doprinesel ta zadnji članek Diega de Castra.

Že takoj ob začetku moramo ugotoviti, da se nam zdi splošno stališče, kot sta ga zavzela do problema D'Aronco in Cantoni, bolj prepričljivo.

Ta dva se predvsem postavljata na stališče nekega statuta, o katerem se domneva, da obstaja in je takorekoč pripravljen, da stopi v veljavo, čim bodo odstranjene nekatere ovire. Konkretno tu ni mogoče vedeti z gotovostjo, če gre za načrt statuta, kot ga je leta 1947 izdelalo Furlansko avtonomistično gibanje, ali če gre za oni drugi načrt, ki ga je po vsej verjetnosti izdelal Rim.

Se razume, da je to zelo važna točka in prav o tem se molči, medtem ko bi bila pojasnitev nadvse koristna in nujno potrebna za koristno obravnavo. V pričakovanju, da bo to storil na en način ali drugi, kdor je za to poklican, smo se namenili danes vso zadevo nekoliko osvetliti.

Predvsem si je treba biti na jasnem na naslednji osnovni točki: avtonomni statut ni stvar, ki bi jo lahko izdelali učeni pravniki v svojih sobah, natrpanih z zbirkami zakonov, ustav, s knjigami o ustavnem pravu in drugo podobno navlako. Prav tako ni prebrisan načrt nekaterih političnih ljudi, ki pridejo v ugodnem trenutku na dan s svojo originalno ustvaritvijo. Avtonomni statut tudi ne sme biti posledica premetene manipulacije nekaterih krogov, ki so na kakšen način zainteresirani na tem, da je avtonomija take in ne drugačne oblike, da se nekatere »pravice« prenese na deželno upravo in druge ne. Skratka nek avtonomni statut mora biti juridično sredstvo za samoupravo in za samovlado, mora vsebovati osnovni načrt za celo vrsto pravic in oblasti, organsko povezanih s pravicami države, pravice in oblasti, ki jih je treba skrbno določiti upoštevajoč pri tem koristi, ki se nanašajo predvsem, in izključno na Deželo in ki se imenujejo javne deželne koristi.

To je osnoven kriterij na katerega se mora naslanjati statut. Te koristi morajo biti v statutu učinkovito in v dovoljni meri zaščitene. V takem primeru je jasno, da so nosilci takih koristi predvsem vsi državljani, na ta združenja, ki združujejo ali predstavljajo te državljane. Med temi so seveda v prvi vrsti politične stranke ali gibanja, ki zastopajo najrazličnejše istance zainteresiranega prebivalstva. To pomeni, da če se hoče upoštevati vse interese in vse upravičene zahteve, se je treba obrniti z demokratičnim postopkom do vseh zainteresiranih, da povedo kakšno rešitev si želijo, ne na splošno, ampak konkretno za vse posamezne probleme, ki so povezani s centralnim problemom avtonomije. Oni sami, ne pa neki njihovi psevdo-zastopniki, ali taki zastopniki, ki niso dovolj strokovnjaki za obravnavanje tega problema — pri tem mislimo na tiste, ki imajo splošno pooblastilo za kakšne druge zadeve, nimajo pa posebne poverilnice za obravnavanje juridične plati avtonomne uprave, imajo pravico nastopiti v obrambo svojih interesov.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Krivična obsodba

Dne 12. novembra t. l. je čedadski sodnik dr. Zuccarello obsodil znanega trgovca in borca za naše manjšinjske pravice Ernesta Zdravliča iz Klodiča na 34.000 lir globe pogojno in 20.000 lir sodnih stroškov civilne stranke.

Ernest Zdravlič se je moral namreč zagovarjati zaradi tožbe, ki jo je vložil Jožef Trinko iz Ceplatišč pri Sovodnjah zaradi politične diskusije, ki je nastala po pogrebu monsignorja Ivana Trinka. Med to diskusijo v neki gostilni v Sovodnjah, je civilna stranka Jožef Trinko napadel Izidorja Predana, da je moral ravno on, Predan govoriti na pogrebu monsignorja Trinka, ko je vendar bil obsojen od videmskega sodišča. V tej diskusiji je Ernest Zdravlič dejal, da so se po vojni stvari precej spremenile in da se bodo še bolj spremenile glede ravnanja z našo jezikovno manjšino. Najbolj pa se bodo te spremembe opazile čez kakšnih štiri do pet let. V tej politični diskusiji je moral Jožef Trinko požreti tudi neprijetno ugotovitev, da ima fašistično mentaliteto. Ta trditev Zdravliča je bila pogojena v nesmiselnem stališču Trinka, ki ga je zastopal v razgovoru od 30. junija, stališču, ki ga je še enkrat prikazal na čedadskem procesu in ki je v resnici stališče človeka, ki do našega ljudstva v Beneški Sloveniji, do slovenskega prebivalstva, kateremu tudi sam Jožef Trinko pripada po rodu in jeziku, ni v ničemer različno od stališča pokojnega fašističnega režima.

Trinko Jožef je v svojih izjavah neprestrano poudarjal svoj »vitimizem« pred »napadi sovražnikov Italije v službi tujca« (nemici dell'Italia al servizio dello straniero), ki naj bi bili seveda zagovorniki naših narodnih pravic. Poudarjal je, Demokratična fronta Slovencev (!) v Italiji isto ime kot jugoslovanska partija in da je z njo v najtesnejši vezi.

Še bolj zanimive so bile izjave vseh prič civilne stranke. Govorile so vse enako, rekli bi na pamet, kar dokazuje, da jih je nekdo na proces dobro pripravil. Vsi so po vrsti dejali, da je Zdravlič dejal Jožefu Trinku, da so pijani od rimske propagande, da je fašist in da mu je grozil.

Morda najbolj smešno figuro na vsem procesu pa je napravil odvetnik civilne stranke Girelli, ki je trdil da so sigle slovenske politične organizacije v Beneški Sloveniji enake siglam jugoslovanske stranke in da je SFS ilegalna zarotniška stranka itd. S svojim sicer kratkim govorom je skušal ohraniti pri življenju razpadajočo propagandistično tezo trikoloristov in vseh sovražnikov prebujenja slovenstva v Beneški Sloveniji o domnevnem protizakonitem obstoju Socialistične fronte Slovencev v Beneški Sloveniji in da so ta organizacija in njeni člani v službi tujca. Toda laž ima kratke noge in tudi sam sodnik dr. Zuccarello je verjetno zelo nerad, vendar spričo revščine in popolne neutemeljenosti izjav odvetnika Girellija, priznal, da je organizacija legalna in da njeno legalnost priznavajo italijanski zakoni. »Vsakdo ima pravico izražati svoje politično prepričanje« (tutti hanno il diritto di esprimere le proprie opinioni politiche), je dejal, toda pozabil je pristaviti, da oblasti v Beneški Sloveniji s svojim dajanjem potuhe in neposredne pomoči protiljudskim in protislovenskim elementom preprečujejo svobodno izražanje osebnega prepričanja.

Zgovorno lekcijo je v tem šovinističnem in propagandističnem okolju dal zagovornik obtoženca odvetnik Giovanni Battocletti iz Čedada, ki je uvodoma dejal, da so se na tem procesu uporabljale samo »velike besede«, da se je govorilo o »protiitalijanski organizaciji v službi tujca« itd. Odločno je poudaril, da v sodnih prostorih ne sme biti mesta za politične govore in politično propagando, ampak, da so za te stvari drugi prostori. Pobil je vse točke obtožbe, med drugim tudi trditev odv. Girellija, ki iz neke Manzinijeve knjige navajal, da je imenovanje neke osebe s »fašistom« kaznivo.

Prikazal je dalje neutemeljenost trditev obtoženca, da naj bi predstavniki SFS delali za tujca proti interesom Italije in da bi zahtevali celo nekako odcepitev teh krajev. Neumnost te trditve je toliko večja prav v sedanjem trenutku zbližanja med Italijo in Jugoslavijo.

Na koncu je zahteval oprostitev obtoženca Zdravliča, ker bi bila to najboljša razsodba nad nedolžnim Zdravličem.

Obenem pa bi s tem razblinil mehurček, ki ga je napravil »Pubblico Ministero« odv. Della Torre s svojim prav tako propagandističnimi izjavami o posledicah morebitnega prevzeam oblasti (sic!) v Italiji po ljudeh pri SFS, bi najmanj zaprli ubogega Trinka itd., kar je služilo kot podlaga, da je pravdnik zahteval obsodbo Zdravliča.

Obsodba je osupnila številne beneške Slovence, ki so prišli na proces. Osupnila je tudi druge, kajti nedolžnost Zdravliča je bila kot na dlani.

Toda kaj bi rekli ustrahovalci beneških Slovencev, če bi jim sodišče ne dalo prav? Kaj bi se zgodilo z vso protislovensko propagando, ki se ji vedno bolj majejo osnove?

Obsodba je krivična in žaljiva za naš narod in zaradi tega jo iz vsega srca obsojamo kot jo obsojajo tudi vsi demokratični Italijani in zavedni beneški Slovenci, ki se bodo v odgovor nanjo še bolj strnili okoli svoje politične organizacije, da se bodo v Beneški Sloveniji čimprej ozdravile razmere, v katerih se zaradi ustrahovanja in nasilstva nad našim ljudstvom izgubljajo še slednji medli obrisi neke namišljene politične svobode, svobode izražanja osebnega prepričanja in demokracije.

In končno, ali naj smatramo obsodbo za odgovor oblasti na zahteve našega ljudstva naj se izvajanje manjšinskega štatuta prenese tudi v Beneško Slovenijo in se s tem odpravi skoraj stoletna krivica, ki obstaja v tem, da beneški Slovenci nimajo šol v materinščini, da se slovenski jezik ne uporablja v javnih uradih in da se kaznujejo ljudje, ki te pravice zahtevajo, kot kažejo razni procesi proti našim ljudem?

Tržaški „Uradni vestnik" tudi v slovenščini

Generalni komisariat italijanske vlade v Trstu je izdal prvo številko »Uradnega vestnika« (Bollettino Ufficiale). V skladu z določbami narodnostnega statuta, priključenega tržaškemu sporazumu, je izšel v italijanščini in slovenščini.

»Uradni vestnik« izhaja namesto dosedanjega »Uradnega lista«, ki ga je izdajala anglo-ameriška vojaška delegacija.

Obnova trgovinske pogodbe

V Beograd je prispela italijanska gospodarska delegacija, ki se bo z jugoslovanskimi predstavniki pogajala za obnovo trgovinske pogodbe med obema državama. Italijansko delegacijo vodi pooblaščeni minister v ministrstvu za zunanje zadeve Riccio. Stara pogodba poteče konec decembra 1954.

Jugoslovanski generalni konzul v Trstu

Mitja Vošnjak, dosedanji svetnik v državnem tajništvu za zunanje zadeve v Beogradu in bivši šef konzularnega urada v Celovcu (Klagenfurt) je bil imenovan za prvega generalnega konzula Jugoslavije v Trstu. V Trst bo odpotoval, kot pričakujejo, v kratkem in bo takoj prevzel svojo novo dolžnost.

Pod območje jugoslovanskega konzulata v Trstu bo spadala tudi naša pokrajina, kar bo bolj prikladno kot pa Milan, zlasti za vizume potnih listov.

Italijanski konzulat v Kopru (Capodistria) bo vodil konzul dr. Carlo Albertario, ki je bil do nedavno zaposlen v višjem uradu političnega svetovalca italijanske vlade pri anglo-ameriški vojaški upravi v Trstu.

TIPANA

NAŠI EMIGRANTJE SE URAČAJO

Zima ne pred nami an kar na bo stopnila tu naše hiše, čemó betí še mi zbrani oku ohnjišča ali špolerta. Z zimo so se začeli uračati še naši emigrantje an sobeto no če betí sóusje ta domah. Tazje, ki so djelali čez ljeto tu Šviceri, kjer to je buj mraz ku tu druzih paizah, so žej paršli, te druzje no če paj priti decemberja mjesca. Dostí čemó mjeti za se povjedati, saj se njesmo vidali več mjescou. Dostí to če betí legrije, a to če betí še dostí souzé. Več kuj kak očá ali sin o se ne bo uarnóu, zak' e bolan ali paj ne ha spožderla tuja zemja. A deštin e ejtak, k' o pohanja naše može po svjetu; tu velazem no hredó, na zimo pa no pridejo nazat usi zmučeni pod domačo strjeho.

Mi ve jim auguramo, k' no tu pažu preživita te kratke mjesce oku suojih dragih an k' no si u tjem času naberita novih moči za djelo, k' o jih čaka po svjetu drugo ljeto.

NESREČA NE POČIVA

Pretekli tjedan e se ponesreču naš vaščan Novak Vitorijo, star 60 ljet. Mož, k' o djela latar tu naši lateriji, e ejtako čudno stopnu, k' te mu se pod nogami požliknilo an e spadu na tla. Par padcu e se udaru tu petu an no pravijo, k' mogoče o má zlomjeno kako rebro. Ščepati e se bo muoru nih 30 dni.

SV. LENART SLOVENOV

POGREB AVJATORJA

Dne 31. oktobra so parpejali u domačo vas truplo renkega Bledič Natale, ki se je kot avjator smartno ponesreču mjesca decembra ljeta 1940. Pogreba se je udeležilo dosti domačinu an zastopniku raznih oblasti. Par odpartem grobu je guoriu župan Kručil an domači famoštar. Stroške za prevoz trupla an za pogreb je krila Zadružna banka (Banca Cooperativa) iz Čedada.

ČEDAD

PREMJANE MLEKARNE

Dne 4. novembra je bla u Čedadu velika razstava (espozicjon) sjera na katjeri so razstavljale čedajske an okuoliške mlekarne svoje izdjelke. Narbuojše mlekarne, tuó se pravi tiste, kjer djelajo narbuojši sir, so ble premjane. Na tej cerimoniji je bluó več lokalnih an provincijalnih oblasti an okuol 50 predsednikou mlekarn an mlekarjeu iz Beneške Slovenije.

SENJEN SV. MARTINA

Kakor usako ljeto, tud ljetos smo praznoval našega patrona sv. Martina, a le s to diferenco, de je biu ljetošnji senjén buj martu. Še nobedno ljeto ni bluó takuó malo ljudi na ta dan u Čedadu kot ljetos. Druga ljeta so paršlí kmetje iz okuoliških gorskih vasi kupovat obljeko an tud živež za zimo. Ljetos pa je posjerode velika mizerja, ljudje njemajo soudu niti za usakdanji kruh. Ljetos je bla zlo slaba ljetina, ljudje so dišperani an zatuó sevjeda tud njeso paršlí na targ. Bogato obložene bankarele so ogledoval le Čedajčani an tud tisti so malo kupoval. Otroci, ki so cjelo ljeto sanjal, de jim bo tata parnesu iz senjá sladké kolače so ta dan žalostno gledali s svojih gorskih vasi u dolino an preložili trošt na drugo ljeto, če jim bo sv. Martin dau več sreče.

NOVO OBČINSKO KOPALIŠČE

Končno je ušafu tud Čedad kopališče. Tuó je zlo velikega pomjena, ne samo za tiste, ki so u Čedadu, ampak tud za okuoliške vasi, posebno za vasi Beneške Slovenije. Čedad je zlo staro mjesto an zatuó je zlo malo hiš, ki bi imjele tud kopalnico. Iz higijenskih pogledu pa je kopanje zlo potrjebno za usakega človjeka. Naši gorjani kopalnic ne poznajo, sadá pa si boju lahko parvoščili od časa do časa kadar pridejo po opravilah u Čedad, tud dobro gorko kopel. Samo škoda je, de tisto občinsko kopališče ni odparto usak dan, a morebit boju s časom tud tuó uredil. Ža sadá so določil, de bo odparto ob tjelih dnevih: ob torkih an četrtkih od 8 do 18 ure; ob sobotah od 8 do 19 ure; ob nedeljah pa od 7 do 13 ure. U kopališču je tud brivec, ki brije usak dan od 8 do 19 ure.

Gradnja kopališča bi bla potrjebna tud u Špetru, ker je tud ta precej velik center.

POGOZDOVANJE OB NEDIŽI

Dne 22. novembra bomo imjel praznik drevesc. Ta dan se boju zbral šuolski otruoc s svojimi učitelji an boju posadil več mladih drevesc ob Nediži.

Tista je zlo ljepa iniciativa, ker takuó bomo imjel po preteku par desetljetij tud u naši dolini ljepe gozdove.

SREDNJE

UPRAŠANJE POŠTNEGA OFICIHA

Čuli smo pravit, de se naše občinske oblasti zanimajo za gor postavit tud u naši vasi poštni oficih. Naš žornal je že enkrat pisu kajšne težave imamo zavoj tega, ki naš poštni oficih je deleč od vasi an zatuó bi bluó rjes prou, de se tisto uprašanje rješi u kratkem.

Tud u Dreki njeso imjel poštnega oficiha, a pred kratkim so ga gor postavli, ker so se občinske oblasti za tuó interesirale. Srednje je buj velika občina kot je Dreka an zatuó je tud potrjeba po lastnem poštnem oficihu buj velika. Naj povjemo tud, de je naša vas dosti buj oddaljena od Sv. Lenarta, kjer imamo pošto, kot pa Dreka od Klodiča, kjer je imjela prej pošto. Na usako vižo se troštamo, de boju oblasti tuó sobit rešile, saj bi poštni oficih u vasi biu potrjeben tud občini sami.

REZIJA

Gradnja strokovne šole

Pretekli teden so položili temeljni kamen za strokovno šolo. Dolgo časa so naši ljudje mislili, da bo gradnja te šole le obljuba, a sedaj so spoznali, da je včasih le treba verjeti tudi zelo težko verjetnim obljubam. Rezijani, ki že od nekdaj hodijo po svetu kot ljudje brez poklica (brusenje škarij in vezanje loncev, ki je danes edini poklic teh ljudi, izumira) kar ne morejo verjeti, da bo odslej mladina imela možnost, da se nauči poklica in to povrhu še v domači vasi. Temeljni kamen je bil položen in tudi lepa vsota denarja je že določena za to gradnjo, zato lahko vsi upajo, da se jim bodo kmalu odprla vrata v boljše življenje. Starši naj bi zato podpirali pripraviti svoje otroke in sicer naj bi v njih vzbudili veselje do učenja, oziroma naj bi jim že sedaj dali v premislek za kakšen poklic se bodo odločili. Naj velja stari pregovor, ki drži še danes: »Kar se Janezek nauči v mladosti, to bo Janez znal v starosti.«

ZARADI BEDE PROSJAČIJO

Kako velika beda vlada v naši občini in še prav posebno v vaseh Osojani in Beli potok naj nam pove tale žalostni primer. Pred nedavnim je skupina vojakov popravljala cesto, ki vodi iz Liščec na prelaz Krnica. Ti vojaki, ki so bili nastanjeni na Krnici, so imeli s seboj tudi svojo kuhinjo. Kakih 50 otrok v starosti od 6 do 10 let je prihajalo vsak dan ob času kosila ali večerje na Krnico iz več kot dve uri oddaljenega Belega potoka in Osojanov, da so se tam nasitili z ostanki, ki so jim jih dajali vojaki. Vojaki, videč tako veliko bedo, so si večkrat odtrgali iz ust grižljaj in ga dali tem lačnim in bledim otročičem. In kakor da ne bi bilo še dovolj gledati te žalostne epizode, smo bili priča še drugemu prizoru, ki je še bolj žalosten in ganljiv kot prvi. Otroci, kakor smo že zgoraj povedali, so bili iz Belega potoka in Osojanov. Ker pa pripada prelaz Krnica k Osojanom, otroci te vasi niso pustili, da bi oni iz Belega potoka prihajali na Krnico po milodare, ker so bili oni na ta način prikrajšani. Zaradi tega so bili na dnevnem redu prepiri in pretepi in dostikrat se je dogodilo, da so mali Osojančani čakali v zasedi one iz Belega potoka in jih kamenjali. Vojaki so morali večkrat posredovati, ker je bilo nevarno, da bi prišlo do resnejšega spopada.

Mislimo, da bi morale oblasti pomagati tem ubogim otrokom in jim nuditi na primer dobro in redno šolsko kuhinjo. Resnica je, če otroci ne bi bili pošteno lačni, prav gotovo ne bi prosili miloščine.

VPRAŠANJE CESTE V KORITAH

Tudi naši ljudje so se prebudili in prišli na dan s svojimi upravičenimi zahtevami. Vas Korita, ki leži tik pod Kaninom, je precej velika, a je brez kolovozne ceste. Posluževati se morajo tesne gorske steze in še ta je zelo slaba. Medtem ko občina toliko skrbi za izboljšanje in olepšanje ceste, ki vodi v Ravenco, naj bi preskrbela, da bi tudi Korita dobile svojo cesto do katere imajo pravico.

Kaj ne plačujejo Koritčani enako visoke davke, kot oni v Ravenci in drugih vaseh? Enake, zakaj torej taka razlika?

ODKRITJE NOVEGA SPOMENIKA PADLIM

Dne 4. novembra so v Ravenci odkrili nov spomenik padlim vojakom iz Rezije v obeh svetovnih vojnah. Spomenik stoji v parku za občinskim sedežem in predstavlja borečega alpinca. Ceremoniji so prisostvovale občinske in pokrajinske oblasti. Blagoslovitev je izvršil pomožni škof Cicuttini.

Kako je z deželno avtonomijo?

(Nadaljevanje s 1. strani)

Da bo stvar bolj jasna, je morda potrebno povedati, da je razlika med statutom in statutom. Imamo statute, ki upoštevajo dejanske lokalne potrebe, po drugi strani pa so statuti, ki jih upoštevajo samo delno. So statuti, ki so izdelani slabo, ali pa tudi še preveč dobro, vsaj z vidika centralne birokracije. Taki statuti vzamejo z eno roko, kar nudi druga roka. Tipičen primer takega statuta je oni za Južno Tirolsko, kar se tiče hidroelektrične energije, kjer nalaga posebna bremena velikim družbam, kjer pa s posebnim predpisom ostaja deželna uprava s praznimi rokami (kar dokazujejo tudi juridični spori, ki so v teku).

Kadar se pride do osnove teh problemov, skoči na dan vedno kakšna pretveza, s pomočjo katere se postavi pod sekvester premoženje in vrednosti skupnosti, ki je v svoji nevednosti mislila, da se je s takim juridičnim pripomočkom zasigurala. Vse to pomeni, da se pravniki često postavijo na stališče tolmačev koristi, ki niso koristi skupnosti, ampak omejenih, več ali manj monopolističnih skupin in znajo dati pravno obliko tudi največji egoistični umazaniji.

Če je res, da se mora avtonomističen režim postaviti na stališče samouprave vsake skupnosti, in tu je vzgojna in demokratična vrednost metode in sistema, je res tudi, da se samouprava ne sme skrčiti na neko delo v prazno in predstavljati samo dodatno breme poleg vseh tistih, ki so že znana, ampak mora predstavljati v sebi tudi vse razpoložljive vire, ter jih braniti pred kremplji združenega egoizma, da jih očuva in ohrani v korist skupnosti.

Kako je torej mogoče smatrati, da je problem statuta rešen, če se zavlačuje na vprašanju ali naj bo glavno mesto Videm ali Trst, ali se predpostavlja obstoj nasprotujočih si teženj Julijske Krajine in Furlanije, prikazujoč nasproten značaj teh dveh »ekonomij«, kakor da bi bilo vse že rešeno, če bi Tržačani priznali Videm kot glavno mesto in če bi »ekonomije« ne bilo, kot se trdi, tako različno?

Čeprav se na prvi pogled ne zdi, so to samo stranski videzi problema, ki niso niti odločilni, čeprav jih ne smemo omalovaževati.

Niso odločilni, ker ima vsa Italija kmetijske in industrijske predele, ne da bi to dejstvo onemogočalo sožitje in sodelovanje; prav tako je lahko Julijska Krajina gospodarsko »drugačna« od Furlanije, ne da bi bila to ovira za sožitje in sodelovanje obeh predelov, od katerih je ena pretežno, toda ne izključno kmetijska, druga pa ima trgovski in industrijski značaj.

Bolj točno je govoriti v tem primeru o komplementarni ekonomiji, to je, da si na istem ozemlju ne delajo konkurence, ampak se medsebojno izpopolnjujejo.

Čudimo se, da taki podrobni argumenti, ki so orožje v rokah sovražnikov avtonomije, da so taki argumenti vzbudili pozornost in zanimanje, čeprav le v dvomljivi obliki, tudi prijateljev avtonomije.

Konflikti lahko nastanejo na področju ne kakšnih »nasprotnih« ekonomij, ampak na področju interesov, o katerih lahko rečemo, da so strogo lokalnega značaja in bi jih lahko imenovali lokalne egoizme, samo kadar gre za to, da se dobi od države znatna finančna sredstva. Na tej točki bodo vedno obstajali spori, ker bi vsak hotel dobiti levji delež. Toda za tistega, ki ne živi v oblakih, nima to dejstvo nič dramatičnega, ker je v takem primeru dovolj, da vsakdo stopi v ospredje in brani ter zastopa svoje interese, da tako lahko pride do kolikor toliko sorazmerne razdelitve eventuelnih državnih ugodnosti. Dokazano je, da običaj deželnega sožitja ublažuje tudi take probleme in prave egoizme, ker navadi ljudske zastopnike, da gledajo in ocenjujejo v njihovi pravi vrednosti in važnosti to, kar je in kar bo korist bodoče Dežele, da tako o pravem času in na pravem mestu pride do veljave.

Neupravičene so potem postavke, v kakršnih se po navadi postavlja problem glavnega mesta. Argumente, ali navidezne argumente, ki jih v tej stvari postavljajo Furlani bi lahko postavili tudi Goričani, ali pa Tržačani (ti zadnji še z večjim poudarkom): že to je dovolj za dokaz notranje šibkosti take argumentacije.

Da je Videm staro deželno središče, še iz časov »Patrie del Friuli« iz beneških časov, je znana stvar. Znano je tudi, da je upravičen zato, da postane središče bodoče Dežele. Da pa ima samo Videm to pravico, bi bilo smešno trditi, bodisi z zgodovinskega stališča, bodisi s stališča modernega ekonomskega in socialnega razvoja.

Če govori za Videm največje število pokrajinskega prebivalstva in najmanjša ekscentričnost glede na celokupno ozemlje bodoče Dežele, govori za Trst njegov večji gospodarski in socialni razvoj in zato tudi civilni in kulturni razvoj, kakor tudi mnogo večje število mestnega prebivalstva: razlogi, ki jih nikakor ne moremo omalovaževati in ki bi postali odločilni, če bi jim pridejali še dva faktorja: vlogo, ki jo bo nujno moral prevzeti Trst, če bo hotel živeti svoje lastno življenje in izkušnje, ki mu prihajajo iz dejstva, da je poznal neko upravo (avstrijsko), ki je mnogo bolj napredna, praktična in dovzetna za probleme socialnega življenja.

Če bi na dolgo in široko govorili drugače, bi to izgledalo kot bi hoteli skriti neko protiavtonomistično težnjo, ali kot da bi hoteli prikazati neko mentaliteto z anarhistično tendenco, ki nikakor ni na mestu v teh težkih časih.

In kljub vsemu je tudi rešitev tega problema, ki je bolj sentimentalnega značaja, tako kot je predložen, ki pa bi prav lahko zakrival nekatere socialne in politične umazanije, lahko dosegljiva, prav kakor Kolumbovo jajce. Kdo bi nasprotoval dejstvu, da naj največje mesto po prebivalstvu, po prometu, po industriji in po aktivnosti vseh vrst, vštevši kulturne, postane sedež deželne vlade in da naj deželni svet, ali tisti zakonodajni organ, ki bo ustanovljen, ima svoj sedež dve leti v Trstu in drugi dve leti v Vidmu? Pravi problem in ki je težji je ta, kako razdeliti zakonodajne kompetence med deželo in pokrajine. Jasno je namreč, da bodo morale pokrajine, kakor kaže primer dežele TrentinoGornje Poadižje, imeti obsežno zakonodajno oblast.

Z drugimi besedami gre tu za to, da se ugotovi kateri so posebni problemi, na katerih bi lahko obstajal temeljni kontrast med Furlanijo in Julijsko Krajino, ali pa med tremi ali štirimi pokrajinami, na katere bi bilo razdeljeno deželno ozemlje.

Sedaj pa še zadnja ugotovitev, ki se nam zdi precej umestna. Z ustavnega vidika ne smemo nikoli pozabiti, da je sporazum De Gasperi-Gruber predstavljal odločilen preokret v življenju države, tudi če so se nekateri uradni in poluradni krogi dolgo časa poigravali — kar je dokaz njihove brezčutnosti in politične nezmožnosti — z idejo, da bi o prvi priliki zlomili ta mednarodni instrument in zaobrnili tiste določbe naše ustave, ki ponavljajo duh tega sporazuma in so njegov logičen zaključek. Omenjeni sporazum je, kot znano, omogočil pristop do obsežne avtonomije nemške etnične skupine v Gornjem Poadižju, ki pa jo je povezal na sodelovanje pri večjih problemih — deželnega značaja — z zastopniki v Trentinu.

Kdor prav pozna našo ustavo, in značaj ter vsebino omenjenega sporazuma, ter mu je znano katere so politične in zgodovinske sile, ki so omogočile tako temeljito spremembo italijanske države, ta ve tudi, da kadar smo se napotili po tej cesti, jo moramo prehoditi vso do kraja, lojalno in kot demokrati, ki se tega ne bojijo javno izpovedati.

Sedaj imamo tu še drug sporazum, tokrat z Jugoslavijo. Njegov duh, vsaj po obliki, ali kar se lahko povzame iz njegove oblike, je isti. Tako se tudi ta sporazum postavlja na neko tradicionalno linijo, o kateri upamo, da se bo v prihodnjih letih utrdila. Naravni zaključek tega drugega sporazuma bo prav statut za narodno manjšino, ki bo našel prikladno mesto v deželnem statutu, kateri naj združi v delovno in aktivno enoto tako prebivalstvo Furlanije, kakor ono Julijske Krajine, v medsebojnem spoštovanju kulturnih, etničnih, gospodarskih in socialnih pravic.

SV. PETER SLOVENOV

Naj se Špetru varne nekdanjo funkcijo

Kar je paršla Beneška Slovenija pod Italijo, tuó se pravi do ljeta 1866, Špeter je biu glauni center Nediške, Arbeške an Rečanske doline. U naši vasi je biu tud sedež okraja (dištret), ki so nam ga potlé uzel za nas priključit Čedadu. Nobedan od naših takratnih poglavarju se ni temu uprú, čeglih je bluó usem razumljivo kajšna škoda je bla zadana naši vasi. Tuó se pravi, de so use oficihe okraja preneslí u Čedad an takuó parmuorali 20.000 Slovenju hodit u tisto mjesto za usako majhano rječ, ki do tistega časa so jo rešil u Špetru.

Uprašanje, de bi se povarnilo Špetru funkcijo, ki jo je imú prej pod staro Avstrijo, je paršlo na dan spet ljeta 1917, kar je bla naša dežela pod avstrijsko okupacijo. Tisto ljeto en par naših mož so se interesal, an usi ljudje so bli zatuó, de bi Speter postú spet sedež okraja. Potlé sevjeda, uojská an druge ovire njeso parneslé do uresničitve tega prožeta an mi smo še nimar ostali rep Čedada.. S tjem naša vas je utarpjela veliko škodo an tuó nam dokazuje kakuó je njeno prebivalstvo zmanjšalo od ljeta 1866. Ka, al ne bi bluó pametno, de bi se sadá spet postavla na dan tista zahteva? Špeter ima usó pravico tuó zahtevat iz več uržuhu an parvi je tist od svojega drugačnega jezikounega značaja. Potlé je tud teritorjalna enota, ki ga obkoljuje, ki bi tuó upravičila.

Naj se zatuó naši možje interesirajo an s široko ljudsko akcijo zahtevajo, de se varne Špetru nekdanjo funkcijo. Ne muora naša vas, ki ima za sabo 'dno stuoletno zgodovino, zaostat za de bi imu več komerčja en Čedad, ki lahko usednó živi, saj ima fabrike an trebušnjake drugač ku u Špetru.

Use se lahko pardobi, če bi se ložli skupaj, samo je trjeba dobra voja usjeh, predusem pa naših kamunskih poglavarjeu.

SMRT NAŠEGA EMIGRANTA U BELGIJI

U Belgiji je umrú Viktor Birtič, star komaj 30 ljet, doma iz Podarja (Gorenji Barnas). Renki Birtič zapušča ženo, mladega puobča, dva brata an starše.

Naj mu bo lahka juška zemlja, svojcem pa naše iskreno sožalje.

DREKA

POPRAVEK

U zadnji številki »Matajurja« se je urinla neljuba pomota par štampanju. Ta pravo ime ponesrečenega djeluca u Belgiji se glasi Rukli Vincenc an ne Kukli kakor je bluó pisano, zatuó prosimo bralce, de tuó upoštevajo.

Djelo na trauniku

Traunike očistite nepotrjebnega garmovja an kamanja. Potem izraunajte na njih jame an začnite vozit nanje gnoj. Če njemate zadost gnoja za traunike, preskarbite si sadá pravo mješanico artificialnih gnojil. Na kislih zemjah trosite Thomasovo žlindro, japneni dušik (kalcijev cianamid = calciocianamide) an kalijevo sou, katjere mješamo pred košnjo.

...na vrtu

Pobjerajte pridno use vartne pardjelke, ki so še ostali na zemji ali u njej: solato, spinažo, korenj, sedano itd. Če je ljepa ura an zemja nje preveč mokra, pognojite an prekopajte vart, de bo parpravjen tud za zguodnjo pomladansko setu. U tjelem času posadite čebulin an česen, de se bo čez zimo ukoreniniu.

...u hljevu

Sadá, ki imamo daževje, gledejte, de bo imjela živina zadost stelje. Potrosite po hljevu prah živega japna, ki močno ulječe nase mokroto an je u istem času tud dobar dižinfetant. Gnoja ne daržite u hljevu. Zapuomnite si, de škoduje živini buj smrad an nečist ajar kot pa hud mraz.

Gonite živino na pašo, de ošparate seno za zimo. Odrasle prašiče sadá dobro pitajte. Dajajte jim mješan fuotar an dosti sjerkovega zdroba ali cjelega zrnja. Pravilno mješan fuotar prašiči buj radi jedo kot samo močnat an košta manj.

Zakì krava nejče iti h juncu

Če se krava ne goni parvikrat 3 do 7 tjednu, potlé pa usakih 21 dni, je temu uržuh slabo fuotranje, še večkrat pa — premočan fuotar. Debeluost ovira regularno djelovanje jajčnikou (ovaje). Normalno pojanje ovirajo tud use varste spolnih boljezni. Dostikrat se zgodi tud, de ostane u jajčniku kajšno rumejo telesce, ki ga je trjeba z roko iztisniti. Tud sušica na jajčniku ali vodni mehurčki so uržuh, de krava ne gre h juncu. Uržuh, de se krava ne goni, je lahko tud obolenje na maternici. Zatuó je potrjebno, de damo kravo, če ne gre h juncu, pregledat veterinarju.

Koliko je imela krava telet

Koliko je imjela krava telet spoznate po zarjezkih na rogovih an jamicah na harbtenici. Približno se da spoznati po tjeh znakih starosti krau (če njeso jalouke) takuó, de k številu zarjezkou na rogovih, ali jamic na harbtenici, parštejete še tri do šteri ljeta.

Kako zdravimo ozebline kokošam

Ozebline počasi ogrejemo. Drgnemo jih s snegom ali z marzlo vodo. Močno otekli podbradek lahko odstrižemo. Največkrat se zgodi, de odpadejo ozeble parti same. Tuó se prepreč, če se večkrat namaže z vazelinom ali z navadno domačo svinsko mastjo.

DE BUTILKA VAM NE BO ANKUL POKNILA jo muorate kuhat nekaj časa u olju an jo potem pustit, de se ohladi. U tajšno butilko lahko ulijete krop pa ne bo ankul poknila.

Kup na debelo

ŽIVINA ZA ZAKOL		po kg.		
Krave	L.	200	do	260
Voli	»	250	»	260
Jenice	»	250	»	290
Teleta	»	420	»	470
Ovce	»	140	»	150
Koze	»	90	»	100
Jagnjeta	»	300	»	320
ŽIVINA ZA REJO		po glavi		
Krave mlekarice	L.	140000	do	180000
Jenice breje	»	140000	»	180000
Prašiči do 20 kg.	»	8000	»	12000
ŽITARICE		po kuintalu		
Pšenica	L.	7000	do	7150
Sjerak	»	4100	»	4300
Pšenična moka (0)	»	9650	»	9800
Sjerkova moka	»	4900	»	5000
PERUTNINA-ZAJCI-JAJCA		po kg.		
Piščeta	L.	509	do	650
Kokoši	»	500	»	550
Gosi	»	400	»	450
Race	»	475	»	525
Zajci	»	230	»	255
Jajca (usako)	»	40	»	42
GRADBENI LES V HLODIH		kubični m.		
Bukev	L.	16000	do	17000
Oreh	»	19000	»	21000
Jesen	»	19000	»	20500
Čerješnja	»	18000	»	19500
Javor	»	20000	»	21500
DRVA IN OGLJE		po kuintalu		
Bukova suha	L.	820	do	925
Bukova surove	»	650	»	750
Mehka drva	»	550	»	640
SADJE IN ZELENJAVA		po kg.		
Jabolka	L.	50	do	80
Hruške	»	50	»	80
Krompir	»	30	»	35
Solata	»	120	»	130
Radič	»	120	»	140

Odgovorni urednik: *Tedoldi Vojmir*
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Pretakanje vina

Med narbuj važna djela u kljeti spada pretakanje vina. Od pravilnega an pravočasnega pretakanja je močno odvisna dobra kualiteta vína. Tuó vajá posebno za parvo pretakanje mladega vina, vajá pa tud za buj pozna pretakanja starega vina.

Kar vino ne vre več se začne mlado vino počas čistiti. Narauno čiščenje vina durá več ali manj časa, kar dipend od kualitete moštá, od sladkuosti an kualitete grozduja, iz katjerega se mošt pridjela, an več ali manj od vrenja.

Mlada, lahká vina iz zdravega grozduja se ponavad hitro an dobro očistijo. Vina iz gnilega grozduja se čistijo buj težkó an počas, posebno še, če je bla predjelava grozduja slaba an vrenje slabo. Vina iz mošta z velikim odstuotkom cukerja vrejo ponavad več časa an se tud buj počas čistijo.

Tuó, kar se par naturalnim čiščenju iz vina separá an zbere na dnu soda, se imenuje drožje.

Vino se pretaka za dva motiva: 1. de se separá čisto vino od drožja an 2. de pride vino po potrjebi u kontakt z ajarjem.

Drožje je nareto iz vinskih kvasnic, ki so se med vrenjem zlo razmnožile an ki po vrenju izpadejo iz vina, iz beljakovinastih sostanc vina, iz separanega vinskega kamna an nazadnje je u drožju nimar tud nekaj umazanije, ki je paršla u mošt iz grozduja. Use tiste kompozicije, razen vinskega kamna, ne morejo dobro influit na vino, posebno kar je gorkuó, kar pride nagobarnost, de začnejo razpadat.

Ajar o pravem času an u pravi mjeri pomaga razvoj an zdrelenje vina. Ajar je buj potrjeban mladim kakor starim vinam. Čas, viža pretakanja an žveplanje vina par pretakanju je trjeba za usako vino določit na podlagi dobre poskušnje vina kakor tud na podlagi preizkušnje vina glede stanovitnosti na ajarju.

Stanovitnost vina na ajarju preskusimo pred usakim, ne samo pred parvim pretakanjem. Preskusimo takuó, de uzamemo iz usakega soda, ki se naj pretoči, glaž vina an ga postavimo na isti sod. Par tjem gledamo samo efekt ajarja na farbo, ne pa tud na savor.

Če postane prej popounoma čisto vino u glažu zavoj ajarja motno, je u tjem primjeru ajar vinu potrjeban. Par pretakanju se vino zrači (ušafa ajar) an sod u katjerega se pretoči vino, se malo zažvepla (na tri hektolitre 'dno' tablico žvepla).

Če vino u glažu porjavi, je tuó senjo, de mu ajar djela škodo. Ne smijemo ga pretočit na navadno vižo — s škafi, de bi paršlo z ajarjem u kontakt, ampá muoramo gledat, de vino ne porjavi. Tuó dosežemo z žveplanjem vina u sodu s kalijevim metabisulfitom. 12 gramu ali 1,5 tablete po 10 gramu kalijevega metabisulfita na tri hektolitre raztopimo u majhni količini vina. Raztopino ulijemo u sod an z vinom na varhu na rahlo zmješamo, de se ne uzdigne drožje. Kar preteče en tjedan se vino spet preskusi kakor smo prej povjedali. Če vino ne porjavi več, ga pretočimo na navadno vižo. Če pa vino spet porjavi, ponovite ves postopek še enkrat. Soda pa, u katjerega pride vino, u tjem primjeru ne zažveplamo, ker je vino že zadost zažveplano.

O tjem, če ostane vino par preskušnji čisto, bomo povjedali drugikrat.

Sadounjaki so žejni gnojnice

Rjedki so sadjarji, ki redno gnojijo svoje sadno drevje, ker jim parmanjkuje gnoja. Zavoj tega so pardjelki sadja majhni. Naši sadjarji pardjelajo u dobrih ljetinah na jablano kajšnih 50 kil jabuk. U Ameriki pa pardjelajo 300 kil, a ne zavoj tega, ker je morebit tam drugačna klima, ampá zatuó, ker ameriški sadjarji znajo buojš oskarbovat svoje sadounjake. Kaduor njema zadost artificjelnih gnojil, si bo pomagu s kompostom, zelenim gnojenjem an gnojnico.

Gnojnica ima u sebi u 1000 litrih 2 kila dušika an 5 kil kalija. Za 1 hektar je trjeba do 500 hektolitru gnojnice. S tjem likuidom ušafa zemja 100 kil dušika an 250 kil kalija. Tuó je dnako urjedno kakor 550 kil japnenega dušika an 600 kil kalijeve soli. Parmanjkuje fosfora, a ta nje potrjeban jablanam. S fosforom par jablanah lahko šparamo, zavoj tega imamo gnojnico za popouno gnojilo za jablane.

Usa sadna plemena so zlo hualežna za dušik. Preveč se ga pa sevjeda ne smije dat. Ker so hranilne sostance u gnojnici raztopljene, gnojnica sobit deluje. Gnojnica pomaga rast listja, kar pomaga k venči pardobitvi cukerja an buojši kualiteti sadou. Narveč dušika nuca drevo u času cvetenja an u začetku rasti sadou. Z gnojnico bomo zatuó gnojili pozimi an na pomlad do junija; če je drevo pouno sadja, pa lahko gnojimo še buj poznó, ker se takuó sadje zdebelí. Kar je suša je trjeba gnojnico razredčit almanj s trikratno količino vode. Če je pa zemja po dežju dobro namočena, redčenje nje potrjebno.

Trauniški sadounjaki so dostikrat zlo potrjebni dušika, ker je tuó ponavad glauni uržuh slabe rodovitnosti. De se ušafa dobro rodovitnost, se parporoča gnojenje dreves (ki to ljeto ne rodijo) 2 do 3 tjedne pred cvetenjem; tiste, ki to ljeto rode, pa 20 dni po cvetenju. Drevo, ki to ljeto ne rodi, ušafa zlo dosti ogljikovih hidratu; ker tjeh ne nuca za sadove, se zavoj tega nardi preveč cvetnih brstu za drugo ljeto. Ta preveliki zametek rodnih brstou, ki švohi drevje, se preprečí z dodajanjem dušika, torej z gnojnico. Če pa gnojimo dva do tri tjedne pred cvetenjem močno brsteče drevje, bo zlo rodilo an se šfrutalo za drugo ljeto. Zavoj tega je buojš, če se gnoji jablane z gnojnico 20 dni po cvetenju. S tjem se parpravi jablane k normalni usakoljetni rodovitnosti. Drevesa pa, ki usako ljeto rodijo, na primer breskve, pa gnojimo z gnojnico pred cvetenjem an po cvetenju.

Gnojimo z gnojnico takuó, de napravimo u zemji okuol drevesa jame z lopato. Narbuojš je, če napravite koncé s plugom. Če gnojnico polivamo po celini, ponuca večino redilnih sostanc travá.

ZA NAŠE GOSPODINJE

Dalije ali georgine

Usi poznate dalije ali kakor jih nekatjeri imenujejo — georgine. Že precej dougo rastejo par nas, a naše gospodinje jih premalo sadijo. Imenujejo se po švedskem botaniku Dahlu, paršle so u Evropo iz Mehike pred kajšnimi 170 ljeti.

Poznamo več sort dalij. Majhne, z nizkim enojnimi cveti, imenujemo jih »minjon dalije«. »Pompom dalije« pa so visoke an imajo majhen a lepuó naret an pauán cvet. Tiste z velikimi cveti pa imenujemo hibridke ali križanke. Ena druga sorta dalij se imenuje »dahlia variabilis«.

Dalije cvetijo use poletje, najlepše pa so u jeseni, sevjeda le, dok jih ne uniči mraz. Kar pride mraz muoramo porjezat nadzemna stebla 10 do 15 centimetru visoko, jih izkopat an spravit pod streho ali u kljet. Zakopljemo jih u suho zemjó, tuó pa le takrat, če je prastór, kjer spravite dalije, zlo suh, ker bi se drugač gomolji preveč posušili. Na pomlad jih u začetku maja spet presadimo na vart, kjer sobit odženejo novi vršički. Za dalije je karakteristično, de zlo lepuó cvetijo, če imajo slabo zemjo. Zatuó jim ni trjeba gnojit. Razmnožujemo jih z delitvijo gomoljeu ali s potaknjenci (štokojé), učasih tud s semenom. Šop gomoljeu razdelimo nimar kar se presaja, medtjem ki se potaknjenci rježejo takrat, kar odženejo varšički.

Par dalijah lahko use ljeto rježemo cvetje za šopke. Sadá, kar bomo spravljali gomolje za zimo, ne pozabimo, de radi zmarznejo an de potlé njeso več dobri. Prastor, kjer gomolje spravljamo, naj bo zavarovan pred mrazom an naj ne bo preveč mokar, ker bi gomolji lahko zgnili. Če je prastor zlo suh pa gomolje pokrijemo s suho zemljo ali meuko.

JOSIP JURČIČ: 6

JURIJ KOZJAK
SLOVENSKI JANIČAR

Eni so hodili po opravkih dalje, eni pa so se ustavljali tam ter povpraševali in poslušali vljudnega starca, ki je mnogo vedel. Zbrala se je bila okrog njega precej velika družba starih ljudi, žensk in otrok. Pri takih prilikah je oče Bernard rad pravil razne zgodbe iz svetih bukev. Kakor še dandanes, so bili tudi nekdaj slovenski kmetje radovedni; nič ni bilo vaščanom bolj po godu ko to, da jim je oče Bernard kaj lepega povedal.

Kaj čuda, ako ga tačas tudi prosijo, naj pove dalje povest o močnem Samsonu.

»Ali se vam zdi lepa?« pravi starček.

»To se ve, da je! Včeraj ste povedali, kako so Filistejci rešili Samsonovo uganko in pridobili trideset sukenj v stavi,« odgovori eden kmetov, naslonjen na motiko.

To mirno veselje pa jim je prestrigel deček, ki je zavpil: »Lejte, lejte, Turki!«

Res so dirjali čudni možje proti vasi. Na pol oblečeni, umazani in rjavi, so sedeli na iskrih konjičkih, ki so jih urno nosili kot lastavke po zraku. Strah je prevzel vso družbo, ko so začuli krik: »Turki!«

»To niso Turki, cigani so!« pravi star mož, oprt na palico. »Ti nam ne store nič žalega na vasi, posamezne bi morda že prijeli.«

»Hudobni ljudje so to brez vere in Boga,« reče kmet, ki je držal motiko —; »sam Bog nas varuj in mati božja! Ko bi le kaj več mož bilo tukaj, vse je na polju!«

»Lesem jezdijo!« reče neka ženska. »Bežimo v hiše!«

»Ne bojte se!« pravi oče Bernard. »Če imajo tudi slabe namene, Bog varuje nedolžnega.« Rekši pa se je starcu roka tresla; nevede prime dečka Jurija za roko s svojo blagoslovljeno desnico, ki bi ga bila morda branila pred tridesetimi leti, ali zdaj je delala križe, za bran je bila pretežka.

Cigani so bili že tukaj. Bilo jih je res strašno gledati, kako so malim konjem viseli naprej črez grivo ter jo drevili naravnost proti hruški. Zdajci se razbeže otroci in žene, le menih z grajskim dečkom in z nekaterimi možmi ostane na mestu.

»Vi imate tukaj lepega dečka,« pravi dolgi cigan Samol ter stopi s konja, in ž njim tudi nekateri njegovih tovarišev. »Ali bi ga ne hoteli nam izročiti? Sicer mu dobro ravno ne bode pri nas, pa vendar radi bi ga, staremu očetu tukaj nima kaj pridovati.« Rekši pristopi cigan zasmehljivo in zgrabi malega dečka, ki se je jokaje zastonj izkušal skriti za očeta Bernarda.

»Kaj bi radi? Proč!« reče menih Bernard in stopi brez strahu ciganu nasproti. »Poberite se, kujoni, da vas božja roka ne zadene! Kaj hočete s tem dečkom? Nihče se ga ne bo dotaknil brez kazni; nedolžna kri vpije v nebo.«

»Ha, ha!« se zasmeje divjak. »Slabo ste naleteli na poslušavce, ako ste menih, kakor se mi vidi; nas se take pridige ne primejo.« Drugi cigani, ki so sedeli še na konjih, so priganjali glavarja, naj naglo opravi; zato zgrabi stari hudodelnik slabega starca in ga odrine, da bi prijel dečka.

»Stoj, pritepuh, ne boš ga ne!« pravi zdaj kmetiški mož, ki se je podpiral na motiko, vzdigne svoje orodje in gotovo bi bil razklal ciganu črepinjo, ko bi ne bil ta naglo kot maček odskočil. Starec, ki je slonel ob palici, je jel na pomaganje klicati. Toda cigani naglo poskačejo s konj, in oba kmeta sta ležala pri tej priči prebodena in krvava na tleh. Prikazal se je tam pa tam kakšen možiček izza ogla, toda videvši, da je sam, sovražnika pa mnogo — se je skril tudi on.

Samol zagrabi fantiča za roko in ga posadi na konja, sede zanj, in preden je človek vedel, so bili odjahali cigani, naglo kot strela. Oče Bernard omedli.

Vaščani so se zdaj šele zbirali: eni so pritekli s polja na silno kričanje in vpitje, eni iz hiš, eni so strmeli, eni molili, nobeden ni vedel, kam bi se dejal; in preden so se zmenili, da bi bilo dobro naznaniti to grozovito novico v grad, so bili cigani lehko že za deveto dolino. Naposled vendar teko kaki trije na grad Kozjak in vpijejo, da so cigani dva kmeta ubili, očeta Bernarda na tla potepli in gospodiča Jurija na konja posadili in odpeljali.

Peter se je delal osuplega. Nič ni zapovedal, ne tako, ne tako. Hlapec Ožbe pa brž zdrami hlapce na konje, da bi jo udrli za cigani. Zdaj šele se Peter domisli, da pojde tudi on; zapove torej, naj še njega počakajo, da se opravi in opaše meč. Da se mu pri tem opravku ni nič kaj posebno mudilo, to si misli lehko vsak sam. Tudi stari hlapec Ožbe je ob tla bil s peto na dvoru in zadosti razločno godrnjal: »Ta pokveka ni za drugo, kakor za zamudo in nagajivost.« Malo je manjkalo in bi bil nepokoren odjahal. Morda bi bilo bolje.

Sonce je že zahajalo, ko je z grada Kozjaka dirjalo krdelo hlapcev v svetlem orožju, na čelu grbavi in grčavi Peter, ciganom po sledu. Pa kmetje, ki so gledali za njimi, so videli precej, da so že pri gozdu zavili po napačnem potu. »Na levo! Na levo!« so kričali sicer, ali kdo bi jih bil slišal tako daleč!

Tema nastane. Kmetje se razidejo žalostno in zapro in zapahnejo tisto noč posebno trdno vežna vrata. Gori v gradu prečujejo vso noč in čakajo, kdaj se bodo vrnili hlapci in s seboj pripeljali dragega dečka, ljubljenca vsakega posebej. Zlasti očeta Bernarda je bila vrgla skrb na posteljo, tembolj ker je menil, da je te nesreče — grozovite nesreče le on kriv.

(Nadaljevanje sledi)

za naše mlade bralce

MIRA MIHELIČ:

Zlata raca

Babica je zbolela in noge so ji odpovedale. Sedela je v starem naslanjaču pred zelo zavešenim oknom svoje sobice, ure in ure gledala na vrt in se smehljala soncu in ptičkom na vejicah. Otroci, ki so se ves dan kakor nori podili po vrtu in po hiši, ker niso mogli razumeti, da babica ne more tekati. Saj je tako, kakor bi sploh ne imela nog! Andrej in Matjaž sta jo hodila gledat: »Babica, kje imaš noge?« Babičnih nog namreč ni bilo videti, ker so bile pokrite z volneno odejo. »Izgubila sem jih,« je potem odgovorila babica. »Kje si jih izgubila?« sta vprašala otroka. »Pri vodnjaku,« je rekla babica. »Kdo jih je odnesel?« »Zlata raca.« »Toda kraljeviču je samo palec odščipnila,« sta rekla otroka, ki sta že sedela babici pri nogah in jo napeto gledala, da bi spet slišala pravljico. Babica pa se je samo smehljala in ni hotela prav razumeti. Otroka sta jo morala prositi; »Povej, kako je bilo z zlato raco!« In babica je pričela:

»V starih časih, ko so se še dogajale čudne stvari, sta živeli dve sestri, ubožici, ki sta se edino preživljali s tem, da sta od jutra do večera predli. Nekega dne jima je prišlo na misel, najbrž po posredovanju dobre vile, da bi šli na trg, prodali nekaj preje in si za skromni izkupiček kupili raco. Rečeno, storjeno! Prinesli sta raco domov in jo negovali s takšno ljubeznijo in skrbjo, kakor bi jima bila rodna sestra. Celo v lastni postelji sta ji postlali. Lahko si mislite, da je bila raca nad tem zelo navdušena. Iz hvaležnosti je naslednje jutro znesla lepo veliko jajce in naslednji dan prav tako.

Kmalu potem sta sestri prav ugodno prodali še nekaj preje in si kupili novo obleko. Vse to je vzbudilo veliko zavisti pri dveh hudobnih sosedah, ki sta se sestali za vaškim vodnjakom in se zmenili, da bosta zvrtali luknjo v steno hišice, kjer sta stanovali sestri. Hoteli sta videti, ali skrivata sestri zaklad ali kaj, da se jima zdaj tako imenitno godi. Res sta toliko časa oprezali, da sta nekega jutra zagledali obe sestri, kako sta po tleh razgrnili rjuho, posadili raco na njo in ji milo govorili: »Ljuba račka, znesi spet lepo zlato jajčece!« Zdaj sta bili sosedi prepričani, da je raca tisti zaklad, od katerega sestri bogatita. Komaj sta sestri odšli z doma, je ena izmed hudobnih sosed vdrla v hišico, pograbila raco in jo odnesla k sebi. Obe sosedi sta potem prav tako razgrnili rjuho po tleh in posadili raco tjakaj, misleč, da bo dala od sebe zlato. Toda kako sta bili razočarani, ko se je raca samo grdo ponečedila! Od jeze sta ji zavili vrat in jo vrgli pred vodnjak. Slučaj, ki je velikokrat gospodar našega življenja, pa je hotel, da je kmalu potem prijahal mimo kraljevič, ki ga je žulil čevelj, zakaj čevljarji so imeli takrat grdo navado, da so kraljevičem delali pretesne čevlje — potem pa se je zdelo ljudem, da imajo kraljeviči lepše in manjše noge kakor navadni zemljani. Kraljevič je torej razjahal in si čevelj sezul, nogo pa vtaknil pod vodo, ki je pljuskala iz vodnjaka. Vendar raca, ki je ležala tam, nikakor ni bila mrtva, temveč je grdo uščipnila kraljeviča, ki je bil ponevedoma stopil nanjo. Tako je stisnila kljun, da mu je odščipnila palec, potlej pa odfrfotala z njim naravnost v hišico obeh sester. Kraljevič je klical na pomaganje in pritekli so kraljevi lovci in strežniki, da bi mu kri ustavili, toda kri mu je dalje lila iz palca, kakor bi bila rana uročena. Tudi kralj se je nemudoma pripeljal v svoji zlati kočiji, v spremstvu cele tremu zdravnikov, ki so precej izjavili, da morajo kraljeviču prišiti palec na nogo, sicer bo izkrvavel. Kaj je torej storil kralj? Ravnal je kakor vsi kralji, kadar so v stiski: izdal je proglas na ljudstvo, roteč svoje podložnike, naj vendar kdo izmed njih najde kraljevičev palec. Moškemu najditelju bo odstopil pol kraljestva, ako najde palec ženska, pa postane kraljevičeva nevesta. Nekaj ljudi si je celo odsekalo svoj lastni palec, toda seveda noben palec ni bil pravi, dokler nista sestri v svojem veselju, da se je ljuba raca vrnila, krenili zvečer k vodnjaku nabirat za živalco kreše, in tam izvedeli za kraljevičev palec. Spomnili sta se, da je raca prinesla nekaj podobnega domov, odhiteli v rodno kočico in prinesli tisto reč zdravnikom. Kraljevič je bil rešen, toda v kakšni zadregi je bil kralj, saj sta palec prinesli dve ženski! S katero naj se kraljevič oženi? Kraljeviča ni mikala nobena, preveč sta bili ubogi in skromni. Torej se je kralj opravičil sestrama, češ da je obljubil kraljevičevo roko eni sami najditeljici kraljevičevega palca, ne pa dvema. Toda v odškodnino je dal sestrama pehar zlatnikov. Tako je raca vendarle postala zlata raca, hudobni sosedi pa sta od zavisti počili.«

Otroka sta gledala babico z odprtimi usti. Naposled je Andrejček globoko zajel sapo in vprašal: »Ali se je kraljeviču palec popolnoma zarastel?«

»Pa še kako!« je rekla babica.

»Torej recite zdravnikom, naj še vam prišijejo noge nazaj!« je vzkliknil Matjaž.

Babica se je samo nasmehnila, zmajala z glavo in spet pogledala v cvetoči vrt, kakor bi vedela, da ga ne bo več dolgo gledala.

MIHČEVE IGRAČE

Kadar mesečina
skozi okno lije,
ko v zvoniku ura
polnoči odbije,
kadar dobri spanec
tiho, tiho, tiho,
v pravljične dežele
nam odvede Miho:
v kotu prebudijo
se igrače stare,
žametni pajacek
vstane iz košare,
kot za stavo živo

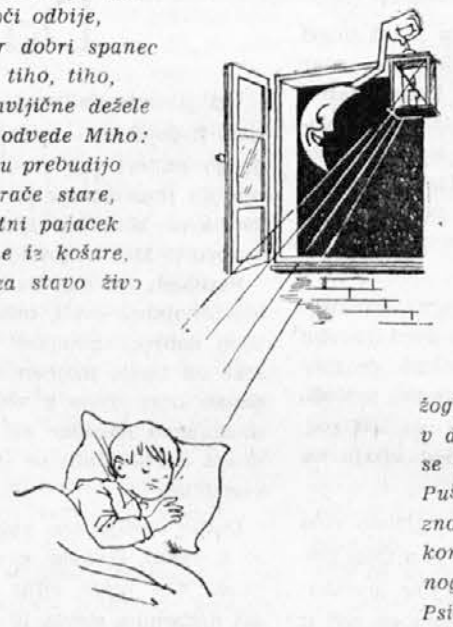

žogica poskoči,
v diru zapodijo
se za njo obroči.
Puški cev zavita
znova naravna se,
konju spet odbita
noga se prirase.
Psičku žagovina
v trupu naježi se,
v kotu prebudi se.
ko lesena mucka

TRI BESJEDE

(Ukrajinska pravljica)

Puob je ujěu slaučka.

»Kaj bi,« je pomislu, »ubijem ga an pojem!«

Slaušek pa mu je reku:

»Zaki bi me pojedu, parjatu? Nasitu se usednó ne boš. Pusti me u svobodi, pa ti povjem tri ljepe besjede.«

»Prú,« je jau puob. »Kar mi jih povješ, pa te izpustim.«

»Torej poslušaj. Parva moja besjeda je, de ne prosi tistega, ki ni. Druga: ne žaluj za tjem, kar se ne povarne. A treča: ne vjervaj neverjetnim rečem.«

»Tuó si mi ljepo povjedal,« je jau puob. »Takuó se bo tudi zgodilo — zleti u svobodo!«

Slauček je odletu na drevo. Sednu je an si mislu:

»No, sadá bom tistega puoba preskusu, ali so mu moje besjede kaj vejale!«

Sednu je na buj nizko vejico an jau:

»Oh, kakuó si nauman! Če bi vjedu, kajšen kaman imam u klunu pod jezikom, ga ne bi zamenju za nobedne ljepe besjede. Ta kaman ni navaden, dragul je, pa še kakuó velik — ku oreh, sveti pa se ku sonce! Če bi ga ušaju, bi biu narbuj bogat človek u vasi an na usem svjetu.«

Kar je puob tuole čú, je biu takuó žalosten, de se je skoraj razjoku.

»Oh, kakuó sem nauman! Zaki sem ga spustiu!«

Pa ga je začeu prositi:

»Varni se, lepuó prosim! A če se nejčeš varnit, daj mi almanj tisti dragul za to, k' sem te spustiu u svobodo!«

Slauček mu je oguoriu:

»Sada pa vidim, de si zaries nauman. Use si pozabu, kar sem ti povjedu. Želiš si nekaj kar se ne varne. Prosiš tisto, ki ni. An neverjetnim rečem vjerješ. Saj lahko sam presodiš — kje naj bi mogu biti pod mojim jezikom kaman, pa še takuó velik ku oreh? Rjes, ne pravijo zaman, de naumnemu nobedno učilo ne velja.«

Kar je slauček povjedu tuó, je odletu.

Kuotar an medved

(Dialet Terske doline)

Dan bot te bi dan kuotar an e živu tu nej planini. Dnegá dne e paršóu ta h njemú dan medved, k' e si bi zbodu s tarnjam tu no noho. Medvjedova noha ne ba hnojna od tarnja. Kar e paršóu ta h kuotarju, e začeu uzdigati bouno noho, tej če bi tóu mu rejčí, k' na ha bolí noha, an ha prositi, naj mu pomaha. Kuotar e kapéu, kuó o medved če mjeti; parbližu e se mu an mu vedèr tarn. Medvjeda ne noha henjala boljeti. Od táboto sta medved an kuotar diventala znanca an sta douho kup živjela.

Kar sta medved an kuotar dan bot kup spala, e kuotar džau medvjedu: »Uf, medved, kako to ti smardi iz ust!« Medved o mu nje neč rešpondóu, koj tuole u mu džau: »Uzomí anjelé sekjero an me močno udari po hlavi! Če teha ne nardiš, čon te snjesti!« Kuotar o nje moru narditi druzeha, koj tuó k' e mu medved ukuazu. Medvjedu e na hlavi usjeku hlobokó ferido. Potém e medved šóu an se douho časa nje uarnóu ta h kuotarju.

Pasalo je dosti ljet. Dnegá dne sta se medved an kuotar spek srjetla. Medved e parsilu kuotarja, k' o pohledej, a to mu se na hlavi šnjé pozna, k' e bi udarjen s sekjero. Kuotar e pohledu an džau, k' to se mu ne neč pozna. Medved pa e mu džau: »No, vidiš, sekjera na nje pustila majedneha senja, e na tuó, k' si mi džáu, k' to mi smardi iz ust, jo šnje pensan.« Potém e skočóu an kuotarja snjedu.

TONE ČRNIGOJ:

Marinka in šola

Za šolo je dorasla
Marinka to jesen,
ne bo več mucke pasla
in medo ni več njen.

Pa kaj bi z njim počela,
zdaj drugih je reči:
tu puščica je bela
in svinčniki lepi

in knjiga, kjer so slike,
usnjena torbica
in barvice velike
in kaj še drugega!

S tem v šolo bo hodila,
belila si glavo,
kaj, kakšna so ločila,
kaj A je in kaj O.

A njena punčka mala
jokala bo po njej;
Marinka se igrala
ne bo več z njo kot prej.

FRANCE PEVK:

Grivarjevi otroci

Bila je pridnih rok in dobrega srca. Povsod so jo radi imeli. Vedela je, da se tudi Jernej ne bo imel kaj pritoževati. Skrbelo jo je, ako jo bodo marali otroci.

Ti so jo sprva plaho gledali in samo molčali. A ona je storila vse, da bi jih pridobila. Ni ji šlo le za to, da bi lahko ostala v koči. Komaj jih je bila zagledala, že jih je vzljubila.

Nekoč je tudi ona imela otroke. Bili so še čisto majhni, ko so ji pomrli. Vse življenje je tiho žalovala za njimi. Vsaj eden da bi ji bil ostal, pa bi ne bila tako osamljena. Zdaj se ji je zdelo, da so se ji otroci zopet vrnili. Če bi bili res njeni, bi zanje ne mogla bolj skrbeti.

Otroci so kmalu začutili, kako jih ima rada. Čez nekaj dni se Tinče in Mretka nista več držala ob strani. Kar sama sta začela govoriti. Izpraševala sta jo to in ono. Kakšen je bil njen mož? Ali je imela veliko hišo? In podobno... Teta ni bila nič imenitna, odgovarjala jima je. Kmalu sta vedela o nji več ko o katerem koli človeku. In vse je bilo tako zanimivo.

Najdljé se je upiral Blaže. Nagovorila ga je, a on se je našobil in ji obrnil hrbet. Ne, on se ni dal kar tako. Pride tuja ženska, a on naj jo kar na lepem prizna za mater ali teto. In vendar je Tona prav njemu najbolj stregla. Nekaj zato, da bi ga pridobila, nekaj pa tudi zato, ker je bil najmlajši, še ves ubožec.

Vsak večer ji je zaspal na klopi. Položila ga je k sebi v posteljo in ga pogrnila. Kadar ni bilo blizu Tinčeta ne Mretke, je segla v žep in mu dala oreh. Na skrivaj je dobil nekatero skorjo kruha. Ali pa mu je dala polizati prsten lonček, ki je bil od smetane.

Teh majhnih dobrot je bilo toliko, da so nazadnje omehčale tudi Blaža. Zdrl se mu je klepetec, jezik mu je tekel, kakor da je namazan. Kmalu je imel teto rajši kot Tinče in Mretka. Ne bi je dal za nič na svetu. Kamor se je ganila, je bil za njo, neprestano se je je držal za krilo. Klical jo je kar za »mater«. To je Toni tako dobro delo, da ga je prisrčno objela, solza ji je pritekla na lice.

Rajna mati še ni bila pozabljena, vendar se je vesel krik in smeh zopet razlegel okoli hiše. Včasih tudi jok, a je bilo več smeha kot joka. Kdaj pa kdaj so bili otroci seveda tudi poredni. Nagajali so drug drugemu. Ali pa so sicer naredili kako nerodnost.

»Otročički, otročički!« se je oglasila Tona. »Mati vas gleda in se joče.«

To je pomagalo. Otroci so se zresnili in poizkusili biti pridni. Verjeli so, da jih res gleda mati.

Ne, saj hudobni niso bili, tudi ne neubogljivi. Toni ni bilo treba nikoli zavpiti nad njimi ali celo vzeti šibo v roko. Nekoč jim je zagrozila, da pojde domov, nazaj v Kopačnico. Tega so se bali. Ali pa se za kazen zvečer ni hotela z njimi pomenkovati. In prav večeri so bili najlepši.

Po večerji, ko je Blaže že spal, so vselej še nekoliko posedeli skupaj. Tona je šivala, a med delom jim je iz svojega življenja pripovedovala. Kadar je bila posebno dobre volje, tudi o tem, kako je bilo v starih časih. Zdelo se je, da teta vse ve. Tinčetu so od poslušanja rasla ušesa. Njega je kdaj pa kdaj učila brati iz neke stare knjige. To mu je bilo nekoliko dolgočasno. Sto in stokrat jim je morala pripovedovati o svojem bratu Jakobu.

Tona je namreč imela brata, ki je bil starejši od nje. Že kakih deset let je živel sredi gozda v Črnem bregu. Ne, ne, ni bil kak razbojnik, bil je oglar. Spal je v borni kolibi, ki si jo je bil sam postavil. Žgal je oglje in ga v velikem košu nosil prodajat kovačem po vaseh. Za izkupiček si je nakupil tobaka in živil, nato se je znova vrnil v gozd. Tam, med starimi drevesi in gozdnimi zvermi, je bil najrajši.

Tona ga je le poredko videvala. Komaj vsako leto enkrat, ko je prinesel oglje v Kopačnico. Ob takih prilikah se nista mogla dovolj nagovoriti. Zdaj se že dolgo nista sestala. Sporočila mu je, da se je preselila. Morda jo obišče. Saj zdaj sta si bila bližja kot prej. Kadarkoli je nad Črnim bregom videla kak dim, je rekla, da gori njegova kopa.

»Ali vas res pride obiskat?« jo je vprašal Tinče.

»Menda. Ako ga ne bo, pa jaz pojdem k njemu.«

»Ali me vzamete s seboj?«

»Mene tudi!« je vzkliknila Mretka.

Tona se je le smehljala. Nič ni hotela obljubljati. Bo že videla.

Otroci pa so bili zelo radovedni, kakšen neki je stric Jakob. Po tetinem pripovedovanju je moral biti poseben človek. Nekak kralj Črnega brega, bitje iz pravljice.

Neke nedelje, ko so se vsi tiščali v izbi, je prišel. Zaropotalo je pred kočo, že je stal na pragu. Tona je od veselja zavpila in mu dala roko. Otroci pa so ga gledali z odprtimi usti.

Ne, saj Jakob ni bil nič podoben kakemu kralju ali bitju iz pravljice. Vendar niso bili razočarani. Bil je res nenavaden človek. Širok in močan, roke so mu bile nekam črne, tudi obraz mu je bil temen. Le lase je imel skoraj bele. Sive oči so se mu smehljale, smehljala so se mu tudi škrbasta usta. Držal se je, kakor da bo zdaj zdaj povedal nekaj takega, da bodo vsi prasnili v smeh.

Saj je tudi res povedal nekatero smešno. Rad se je šalil, posebno z otroki. Nič se ga niso bali, niti sramovali se niso pred njim. Segel je v žep in potegnil iz njega pest drobnih, sladkih hrušk. Hruške, same hruške po vseh žepih. Otroci so imeli pojedino.

Njihovi zobje so mleli, a brat in sestra sta govorila. Mnogokaj sta si imela povedati. Potem je Jakob vzel Blažeta na kolena. Pačil se je v usta, ga ujčkal in mu pel smešno pesem:

»Stric in Bale plešeta,
da strop in hišo treseta...«

(Se nadaljuje)